

גמ' ב"ק (ג:) - חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה
רב דניאל שטיין

א. שטמ"ק (שם) - כתוב בגליון תוספות דהלכתא גמירי לה דמונא הוא. פירוש דהוי תולדה דרגל שהיא ממונא ולא תולדה דקרן שהיא קנסא. ומיהו נראה דלא גרסינן דמונא דפשיטא דתולדה דרגל היא כדאמרין בפרק שני או דילמא תולדה דרגל היא וכו' ככתוב לעיל בתוספי שאנץ.

ב. רא"ש (פ"א סי' א') - כתב רב אלפס כיון דקיימא לן דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק ומגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה דמשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק תולדה דידיה כוותיה דמשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן. היה נראה לו לרבינו יצחק שאם לא מצינו חילוק בתשלומי נזקין לא היה הספר מסתפק. דמהיכא תיתי לן לחלק ביניהו כיון דידעינא מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד למה נחלק בתשלומיהן אלא כיון דחזינא קצת חילוק בתשלומי נזקין בין תם למועד ואף על גב דתרוייהו אבות נינהו העלה על לבו לפשפש ולידע אם התולדות כיוצא באבות. ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן לבר מתולדה דרגל. ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דמונא הוא ולא משלם אלא חצי נזק, הא דקאמר הלכתא גמירי לה דמונא הוה להא לא בעי הלכתא דממילא ממונא הוא כיון דתולדה דרגל הוי ועיקר הלכה לחצי נזק גמירי אלא ה"ק דאע"ג דתולדה דרגל הוי וממונא הוי הלכה גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק ואמאי קרי לה תולדה דרגלו לשלם מן העלייה ולפוטרו ברה"ר.

ג. חי' ר' אריה ליב (ח"א סי' ס"ו) - דהנה בעיקר ההלכה שנאמרה דצרורות משלם חצי נזק יש לחקור אם כיון דצרורות תולדה דרגל הוי ולולי ההלכה היא דינו כרגל לכל מילי ע"כ עתה אחרי ההלכה, החצי נזק שמשלם הוא מחיובי רגל ממש אלא דבהלכה נאמר פטור על כחו על חצי נזק וכמו שאר פטורים שנאמרו בנזקי ממונא וכמו פטורא דרה"ר ופטורא דכלים כמו כן נאמר ברגל פטור על כחו שאינו משלם אלא חצי או דילמא נאמר דעתה אחרי ההלכה אינו פטור כמו שאר פטורים אלא דההילכתא אפקינהו לגמרי מכל חיובי רגל ונתנה להם חיוב חדש של חצי נזק, ונמצא דאחרי ההלכה החיוב דחצי נזק בצרורות הוא מההילכתא למשה מסיני ושאינו בחיובו משאר חיובי רגל האמור בתורה.

ד. חי' רבי נחום (אות פ"א) - ונראה להוסיף בזה דשורש הך פלוגתא תלוי בביאור דין תולדותיהן לאו כיו"ב, ורש"י והרא"ש אזלי בזה לשיטתייהו וכו' דלשי' הרי"ף והרא"ש דלצד דתולדותיהן לאו כיו"ב תולדה מחייבא חצי נזק מסתבר שזהו נמי גדר ההלכתא דצרורות, דכל חידוש ההלכה היה רק דהך תולדה לא הוי כיו"ב לגמרי לענין דלא מחייבא נזק שלם, ולהכי כתב הרא"ש דלגבי החצי הנשאר ידעינן מסברא דהך חיובא הו"ל ממונא ולא קנסא כדין כל תולדה דרגל. משא"כ לשי' רש"י תולדותיהן לאו כיו"ב היינו דפטור לגמרי, מוכרח שבהלכתא נתחדש חיוב מחודש של חצי נזק, דהרי מדין תולדותיהן לאו כיו"ב היה לנו לפוטרו לגמרי, וע"כ שבהלמ"ס נתחדש נמי לחייבו בחצי נזק ולהכי כתב רש"י דאלמלא חידוש ההלכה היה מקום לדון דהך ח"נ יאה קנסא וכו'. ובזה אתי שפיר קושיא נוספת, דהנה לכא' עצם שיטת רש"י בכל הסוגיא צ"ע האיך אפ"ל דלצד דתולדותיהן לאו כיו"ב ליכא חיובא כלל הא בסוגיין מסקי' דר"פ איירי בחצי נזק צרורות, וחזינן דלהצד דתולדותיהן לאו כיו"ב משלם ח"נ וכד' הרי"ף. ולפמש"נ אתי שפיר, דלהנ"ל אין כונת הגמ' דכל דין לאו כיו"ב בצרורות הוא רק לפוטרו מח"נ, דבאמת לאחר שנתחדשה ההלכה דהך תולדה דצרורות ל"ה כיו"ב היה לנו לפוטרו לגמרי, והא דמחייבי' ליה בח"נ הוא חיוב מחודש מכח ההלכה.

ה. ס' קהלות יעקב (ב"ק סי' ט"ז אות ב') - ולכאורה אין תירוץ זה אלא לשיטתם דסברי דההלכתא אתי לומר דמשלם חצי נזק ולא כולא נזק וכו' אבל לפי מאי דמשמע מפרש"י דההלכתא אתי לומר דמונא הוא ולא קנסא והיינו דמצד הסברא הו"א דפטור לגמרי ואתא הלכתא דמשלם חצי נזק ושהוא ממונא וכו' א"כ באה ההלכתא להחמיר, ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתיה למה פשיטה ליה לרבא לענין ברה"ר דצרורות דינו כרגל ולא כקרן ולענין מן העליה מספקא ליה אי דינו כקרן. ואפשר ליישב דלעולם פשיטא ליה לרבא דלכל מילי דינו כרגל אחרי שההלכתא לימדה שהוא ממונא ולא קנסא כקרן, ולהכי פשיטא דפטור נמי ברה"ר אלא דבדין מגופו מספק"ל לרבא דשמא דין מגופו אינו כלל דין מיוחד בקרן אלא הוא דין מיוחד בתשלומי חצי נזק דכל שמשלם רק חצי דינו שמשלם רק מגופו, ולפי"ז גם חצי נזק צרורות אפשר דמשלם מגופו אע"פ שהוא תולדה דרגל, אבל הא דחצי נזק חייב ברה"ר ודאי הוא דין דוקא בקרן דא"א לומר שהוא דין בתשלומי חצי נזק דחייב ברה"ר שהרי גם מועד חייב ברה"ר, ובע"כ שהוא דין מיוחד בקרן דשאני משן ורגל וחייב ברה"ר, וממילא חצי נזק צרורות דפשיטא ליה לרבא שהוא תולדה דרגל ודאי דפטור ברה"ר.

ו. רמב"ם (פ"ב נזק"מ ה"ג) - כיצד, בהמה שנכנסה לחצר הניזק והלכה והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים משלם חצי נזק מן היפה שבנכסיו, ודבר זה הלכה מפי הקבלה היא.

ז. ר"ן שבת (לא: בדפי הרי"ף) - לפי שד' אמות של אדם רשותו הן ומי שמוציא חוץ לד' אמות הוה ליה מוציא מרשות לרשות וכו' דמעביר ד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה היינו לחייב בה מדין מוציא ומש"ה עונשין עליה הואיל ונסמכה לתורה שבכתב הא לאו הכי לא מחייב עליה שאין עונשין מהלכה למשה מסיני.

ח. טור (יו"ד סי' רצ"ד) - שבא"י הוא מן התורה ובח"ל הלכה למשה מסיני הלכך בא"י ספיקה אסור ובח"ל ספיקה מותר.

ט. רמב"ם (פ"ח מקואות ה"ו) - כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד ברוחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם וחוזרות בו וכו' ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו אין מצטרפין מפני שיעקר הטבילה מן התורה וכל שיעקרו מן התורה אף ע"פ ששיעורו הלכה ספק שיעורו להחמיר.

י. גמ' סוכה (ו:): - תנו רבנן שתיים כהלכתן, ושלישית אפילו טפח. רבי שמעון אומר: שלש כהלכתן, ורביעית אפילו טפח. במאי קמיפלגי, רבנן סברי יש אם למסורת, ורבי שמעון סבר יש אם למקרא. רבנן סברי יש אם למסורת, בסכת בסכת בסכות הרי כאן ארבע, דל חד לגופיה פשו להו תלתא. שתיים כהלכתן, ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית, ואוקמה אטפח. רבי שמעון סבר יש אם למקרא, בסכות בסכות בסכות הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע. שלש כהלכתן, אתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמתה אטפח.